

י"א בטבת תשפ"ב, 15.12.2021

גיליון מס' 784

פרשת ויחי

סיפור של המשניות

מאת אריאלה ביגמן, מעלה גלבונ

פרשת ויחי אינה באמת יחידה בפני עצמה, וחכמי המסורה ראו בפרשת ויחי המשך ישיר של פרשת ויגש. בעקבות החלוקה (הבבלית) לפרשיות השבוע לקריאת התורה נוצר מצב ייחודי, פרשת ויחי היא הפרשה היחידה שאין פרשה פתוחה בינה לבן קודמתה. כותב רש"י וַיְחִי יַעֲקֹב (מז,כח): 'למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם'. השעבוד עליו יסופר בחומש שמות החל כבר בהסתלקותו של יעקב. זה עדין לא היה שעבוד פיזי, אך היכולת ההולכת ומצטמצמת לראות נכוחה את המציאות ולהבניה, היא-היא ראשית השעבוד. אמנם בהסתכלות יותר רחבה השעבוד מתחיל בעצם היציאה לגלות, והתורה מדגישה נקודה זו בסגנונה המיוחד וקושרת גם את סיפור שיעבוד מצרים ממש בתחילת ספר שמות, לירידה של בני יעקב מצרימה בספר בראשית, על ידי פרשיות דומות עם פתיחה זהה ממש:

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם (בראשית מו, ח) |

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם (שמות א, א).

אך לפי רש"י מותו של יעקב משמעותי ביותר ליכולת של בניו להתמודד בארץ נכריה, ופגיעה זו מבשרת רעות שיבואו בהמשך.

במדרש מעניין במסכת תענית (דף ה עמוד ב) רבותינו הוסיפו ממד אחר, מעט יותר אופטימי, לפטירתו של יעקב: ומדרש זה מצא את דרכו לפירוש רש"י על תורה: 'וַיְכַל יַעֲקֹב לְצִוּת אֶת בְּנָיו וַיֹּאסֶף רְגְלָיו אֶל הַמָּטָה וַיְגִיעַ וַיֵּאָסֶף אֶל עַמּוּי (מט, לג), מעיר רש"י - ויגוע ויאסף - ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רבותינו ז"ל יעקב אבינו לא מת. דברי רש"י מבוססים על המדרש המופיע במסכת תענית, וכך לשון הגמרא:

הכי אמר רבי יוחנן: יעקב אבינו לא מת.

אמר ליה: וכי בכדי ספדו ספדניא וחנטו חנטייא וקברו קברייא?

אמר ליה: מקרא אני דורש, שנאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים,

מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים - אף הוא בחיים.

וכי יעקב לא מת?

אלא מלמדנו המדרש הבנים מהווים המשכיות לאב לזכרו לתורתו למסורות העוברות מדור לדור.

ההמשכיות המשפחתית והזהות התרבותית מחברת בין בני יעקב היורדים מצרימה לבין בני בניהם יוצאי מצרים, שיזכו לעמוד בהר סיני ובין הדור הבא שיזכה להיכנס כעם לארץ המובטחת. בספר הזהר במאמר 'כצאת השמש בגבורתו' סט (בתרגום הסולם) מובא מדרש נוסף:

'אלא, הנה למדנו, יעקב אבינו לא מת, והקב"ה חתם אותו בכסא כבודו, שיהיה תמיד עדות על בניו, שמייחדים שמו של הקדוש ברוך הוא, בכל יום ב' פעמים כראוי. וכשהם מייחדים שמו של הקדוש ברוך הוא, אומרים, שמע ישראל, תהיה עד עלינו שאנו מייחדים שמו של הקדוש ברוך הוא כראוי. יעקב שקרא שמע ישראל על מיטתו (כך במדרש) עד ליחוד ה' המבוטא בקריאת שמע העוברת לדור הבא ומשאירה את חותמה מדור לדור'. וברוח זו מביא גם הבעש"ט על ויחי "יעקב אבינו לא מת. היינו שהתורה נצחית ואינה בטלה לעולם". ובדברי רבי נחמן ליקוטי מוהרן תניינא סח נוסף נדבך כל דור ודור משאיר את חותמו, בזכות כך התורה חיה וקיימת. והכלל, שצריך שישאר ממנו בנים ותלמידים, והתלמידים יאירו יותר לתלמידים אחריהם, וכן להלן יותר. שגם התלמידים יפרו וירבו, ויעשו תלמידים אחרים, ותלמידי תלמידיו יעשו יותר תלמידים, ...

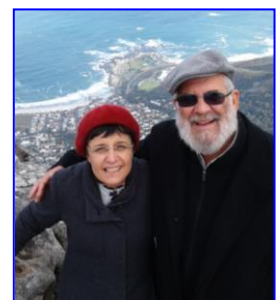
פרשת ויחי הסוגרת את ספור משפחת אברהם ופותחת את הספור של עם ישראל, של העברת המסורת, התורה, מדור לדור מאב ואם לילדיהם, לקהילה ולאומה והסינרגיה ביניהם היא היוצרת את הייחוד של כלל ישראל שממשיך ללוותנו בכל דור ודור.

עשירי בטבת שחל בשבוע שעבר. יום הקדיש הכללי, הוא ציון בשנה שמעלה במלוא העוצמה שאלות ותהיות על ההמשכיות של יחיד משפחה קהילה ועם. הטיבה לתאר זאת פניה ברגשטין בשירה ניגונים שנכתב ב-1944 כאשר פניה התוודעה לעדויות הבאות מ"שם".

שְׁתַּלְתֶּם נְגוּנִים בִּי אִמִּי וְאָבִי | נְגוּנִים מְזַמְרִים שְׂכֹחִים
גְּרָעִינִים גְּרָעִינִים נְשָׂאִם לְבָבִי | עֵתָה הֵם עוֹלִים וְצוֹמְחִים
עֵתָה הֵם שׁוֹלְחִים פְּאֵרוֹת בְּדָמִי שְׂרָשִׁיהֶם בְּעוֹרְקֵי שְׁלוּבִים
נְגוּנִיךָ אָבִי וְשִׁירְךָ אִמִּי בְּדַפְקֵי נְעוּרִים וְשָׂבִים

הִנֵּה אֲאֶזֶן שִׁיר עֲרָשִׁי הֶרְחֹק | הִבִּיעַ פִּי אִם אֵלֵי בֵּית
הִנֵּה לִי תִזְהַרְנָה בְּדַמְעַ וְשִׁחּוֹק אֵיכָה וְזִמְרֹת שֶׁל שַׁבָּת
כָּל הִגָּה יִתֵּם וְכָל צְלִיל יֵאֱלֵם | בִּי קוֹלְכֶם הֶרְחֹק כִּי יְהוּם
עֵינֵי אֶעְצֵם וְהִרְיֵנִי אֶתְכֶם | מְעַל לְחֶשְׁכַת הַתְּהוּם.

אריאלה ביגמן חברת **מעלה גלבונו**, מורה בפנסיה. לומדת בתכנית הלכה לנשים של ישיבת מעלה גלבונו ומדרשת עין הנצי"ב. אמא לששה וסבתא לשנים עשר.

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש להירשם בקישור: <https://forms.gle/bzbZhmBafTeQLY3k6>
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il